

PŘEDMLUVA

Tato studie nepojednává o všech vysokoškolsky vzdělaných mužích a ženách, ani o kterémkoli vysokoškolsky vzdělaném muži či ženě. Nepojednává o žádném konkrétním páru. Její záměr je daleko abstraktnější a užší. Usiluje o postižení strukturálních tendencí, které se projevovaly v určitém typu rodiny v určité době.

V jistém smyslu jde o studii z historické sociologie. Je to monografie věnovaná generaci, kterou zastihl historický vývoj v období dramatických společenských přeměn posledních třiceti pěti let: těm, kteří zakládali rodiny v prvním desetiletí této naší nedávné historie a jejichž děti dospívaly v letech sedmdesátých. Některé problémy a charakteristiky těchto rodin jsou jedinečné, patřily své době a nebudou se opakovat. Jiné jsou věčné a některé se vynořily právě v té skupině rodin, na niž jsme soustředili svou pozornost, aby předznamenaly další vývoj.

Z důvodů, kterým věnujeme celou první kapitolu, soustředili jsme svou pozornost na rodiny, kde oba partneři mají vysokoškolské vzdělání. Pro monografii je to vymezení dosti široké. Monografické zpracování rodiny — řekněme — hornické nebo lékařské by umožnilo hlubší vhled a zevrubnější poznání. Vzhledem k tomu ovšem, že tato práce nevstupuje mezi podobné monografie jako jedna z mnohých, byla volba úrovně obecnosti dosti obtížná. Jsme však přesvědčeni, že náš výběr postihuje přirozený celek. Svou úlohu při zužování tematu sehrály nakonec i důvody praktické: úroveň vzdělanostní skupiny byla vesměs nejnižší úrovní, pro kterou existovaly rozlišovací znaky, umožňující strukturu dostupných materiálů sekundárních analýz. Jen data Mikrocensu 1970, který jsme bohatě využívali, neboť nám popisoval dosti zevrubně zkoumanou kohortu právě v rozhodujících fázích životního cyklu a byl v období, kdy jsme monografii zpracovávali, nejaktuálnějším zdrojem hromadných dat, dovolují rozlišení až po úroveň povolání. Na několika místech své práce jsme tedy postoupili až na tuto úroveň; kdybychom však měli jít důsledně touto cestou, museli bychom už od základu měnit svou pracovní metodu.

Naše práce je shrnutím více než pětiletého badatelského úsilí z druhé

poloviny sedmdesátých let. V sociologii není tak dlouhý čas pro jedno téma ničím výhodným. Pracujeme s živým materiálem a problémy, které se nám vynořily na počátku, nenacházíme v poslední kapitole tam, kde byly, když jsme od nich vyšli. Jsme tedy nakonec v pokušení vrátit se zase na začátek, aktualizovat a upravovat to, co bylo přede dvěma, třemi roky spočítáno, analyzováno, napsáno. Ale to bychom se pohybovali v kruhu. Má-li věda postupovat kupředu, je zapotřebí uzavřít dílo a odevzdat je i s jeho nedokonalostmi a chybami; vždyť jeho hlavním posláním je, aby bylo podnětem pro práce aktuálnější, hlubší a přesnější.

Náčrty některých částí této monografie byly v průběhu sedmdesátých let publikovány jako stati. Jsou to kapitoly první a šestá a appendix druhý. Základním východiskem pro celou práci byly pak rozsáhlé analýzy, prováděné v rámci několika dílčích úkolů státního plánu ekonomického výzkumu v šesté pětiletce, které jsme řešili na našem pracovišti. Jejich výsledky mají podobu závěrečných zpráv a všechny prošly odbornými oponenturami. Je naší příjemnou povinností poděkovat tu jak oponentům, tak koordinátorům těchto prací. Na prvním místě je to dr. ing. Vladimír Wynnyczuk CSc, který téma vysokoškolsky vzdělaných párů zařadil do svého hlavního úkolu, byl jeho pečlivým koordinátorem a nakonec se stal i odborným oponentem této monografie. Nedávno zesnulá dr. J. Jančovičová byla opakovaně náročnou i laskavou oponentkou jednotlivých výstupů; i jí se cítím zavázán za četné připomínky i povzbuzení. Jsou tu však i mnozí jiní; úplný výčet všech, kterým se cítíme zavázáni by byl velmi dlouhý. Byli by na něm uvedeni všichni členové katedry marxisticko-leninské sociologie na filosofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně, kteří četli jednotlivé části rukopisu, i řada kolegů pražských a bratislavských, s nimiž jsem o práci diskutoval. Pak by tu byli pomocné vědecké síly, studenti, autoři grafů a spolupracovníci z počítače a rozhodně nikoli na posledním místě i J. Bochníčková a D. Sopuchová, které trpělivě přepisovaly četné varianty textu.

Platí tu tedy plně staré známé, že za mnohé, co je v této práci dobrého, jsme zavázáni jiným, za její slabiny však bezvýtku odpovídá autor.

I. M.

V Brně v prosinci 1981